

★★★★★
"UNA **COMEDIA** DESTINADA A CONVERTIRSE EN UN ÉXITO INTERNACIONAL"
VARIETY

★★★★★
"UN GUION QUE DESTACA POR SU BELLEZA E INTELIGENCIA"
THE HOLLYWOOD REPORTER

★★★★★
"ASTUTA Y BRILLANTE. REGINA CASÉ CONTAGIA ENERGÍA"
PÚBLICO
REGIÓN P.A.R.A.

REGINA CASÉ

Una Segunda Madre

UNA PELÍCULA DE
ANNA MUYYLAERT

CAMILA
MÁRDILA

KARINE
TELES

LOURENÇO
MUTARELLI

MICHEL
JOELSAS

HELENA
ALBERGARIA

GUIA DIDÀCTICA

Que Horas Ela Volta?

AJUNTAMENT DE VALÈNCIA

REGIDORIA DE COOPERACIÓ AL DESENVOLUPAMENT
I MIGRACIÓ

Polseu en els epígrafs de l'índex per a anar a la pàgina corresponent.
Des de la pàgina de destí podeu tornar-hi polsant *Torna a l'índex*.

GUIA DIDÀCTICA

Que Horas Ela Volta?

AUTORAS

MARIÁNGELES MOLPECERES

MARIAM BENEDITO

LAURA CARRASCAL

Índex

1. LA PEL·LÍCULA	3
A. Fitxa tècnica	3
B. Sinopsi	4
2. JUSTIFICACIÓ, CONTEXT I OBJECTIUS	5
3. PROPOSTA D'ACTIVITATS	7
Activitat 1. Un treball de qualitat	7
Activitat 2. Quantes hores treballa ta mare?	10
Activitat 3. Ser com de la família	12
Activitat 4. Emboliquem un mal treball: la ganga de l'ocupació domèstica	15
Activitat 5. Un treball ben fet	20
Activitat 6. Treballs (i problemes) invisibles	23
Activitat 7. Límits i acords mínims	26
Activitat 8. El conveni 189 de l'OIT	29
4. ALTRES MATERIALS D'APROFUNDIMENT	32
A. Filmografia	32
B. Informació i documentació addicional	35

1. La pel·lícula

A. Fitxa tècnica

Títol original: *Que Horas Ela Volta?*

Nacionalitat: Brasil

Gènere: comèdia dramàtica

Duració: 108 minuts

Productora: Africa Filmes / Globo Filmes / Gullane Pictures

Direcció: Anna Muylaert

Repartiment

Regina Casé, Camila Márdila, Karine Teles,
Lourenço Mutarelli, Michel Joelsas, Helena Albergaria

Guió

Anna Muylaert

Fotografia

Barbara Alvarez

Producció

Fabiano Gullane, Débora Ivanov,
Gabriel Lacerda, Anna Muylaert

Any de producció: 2015

Any d'estrena a Espanya: 2015

Distribuïdora

Caramel Films

Premis

Festival de Berlín, 2015

Premi del públic

Premis Ariel, 2016

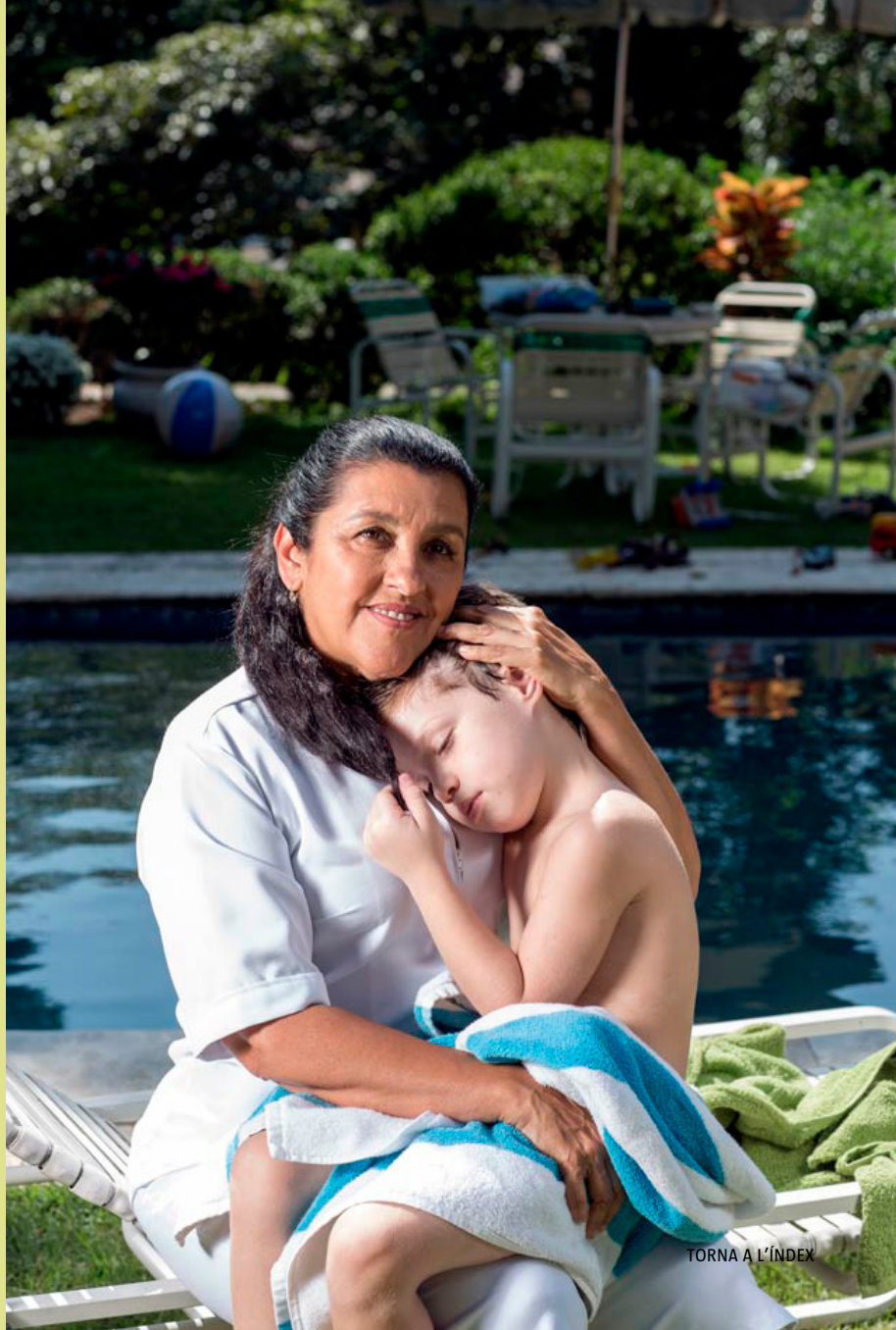
Millor pel·lícula iberoamericana

B. Sinopsi

Val és una treballadora de la llar interna que es pren el seu treball molt seriosament. Servix a un adinerat matrimoni de São Paulo dia i nit, i cuida el fill adolescent de tots dos, al qual ha criat des de la seua infància i amb qui té una relació molt especial. L'orde d'esta llar sembla indestructible, fins que un dia arriba des de la seua ciutat d'origen la intel·ligent i ambiciosa filla de Val, Jessica, a la qual va deixar a cura d'uns familiars en el nord del Brasil tretze anys arrere. La presència de la jove posa en perill l'equilibri de poder a la casa. Esta nova situació posarà en dubte les lleialtats de Val i l'obligarà a valorar el que està disposada a perdre.

2. Justificació, context i objectius

El treball d'empleada de la llar ha sigut (i continua sent hui dia) una peça clau en el procés d'incorporació de la dona al món laboral. No sols perquè és la principal font d'ingressos de moltes dones, sinó també perquè al llarg de tot el segle XX ha possibilitat infinitat de dones de classe mitjana alliberar-se de moltes de les seues tradicionals obligacions domèstiques i facilitar-los la incorporació al treball assalariat. En conseqüència, ha sigut (i és) la pedra angular de la independència econòmica i de l'emancipació de la dona en dècades recents.

No obstant això, també és **un treball que tradicionalment no ha gaudit de les proteccions i els drets de qualsevol altra ocupació**. Per exemple, a Espanya, fins a 2011 les persones ocupadores no tenien l'obligació de donar d'alta en la Seguretat Social les empleades de la llar, amb la qual cosa eixes treballadores no podien cobrar cap pensió o prestació després del seu retir o en cas d'invalidesa. Però no ha sigut fins este mateix any (el dia 9 de juny de 2022) quan el Congrés dels Diputats espanyol ha ratificat el Conveni 189 de l'OIT, que equipara les empleades de llar amb qualsevol altre treballador/ora en molts altres drets fonamentals, com ara la percepció de subsidi de desocupació, la impossibilitat d'acomiadament sense causa i sense indemnització, i l'obligació d'especificar per escrit les condicions de l'ocupació.

La discriminació laboral que han patit durant molt de temps les empleades de la llar ha rebut molt poca atenció pública i mediàtica i, en conseqüència, és molt desconeguda per a una majoria de la ciutadania. Per esta raó, el primer objectiu d'esta guia és **crear consciència pública i social sobre les condicions de treball de les empleades de la llar** en este punt d'inflexió històric en què la ratificació del Conveni 189 ha de començar a traduir-se en lleis i reglaments que el facen efectiu. Com per exemple, el Reial decret llei 16/2022, de 6 de setembre, per a la millora de les condicions de treball i de Seguretat Social de les persones treballadores al servei de la llar.

D'altra banda –o, potser més prompte, en relació amb l'anterior–, el d'empleada de la llar és un treball amb algunes característiques molt particulars. Es desenvolupa en el domicili privat de la persona ocupadora (on no pot accedir la inspecció de treball) i, en el cas d'empleades internes, eixe domicili és també el de la treballadora (amb la qual cosa part del salari es paga en espècie per l'allotjament i manutenció). A més, el treball amb freqüència inclou la cura personal de diversos membres de la família (xiquets o persones majors, sobretot). Això dona lloc a **nombroses ambigüitats sobre la noció mateixa de treball i sobre els seus límits**. El segon objectiu d'esta guia és **posar en relleu estes ambigüitats i els dilemes que provoquen**.

Finalment, el treball domèstic sol ser desenvolupat per dones (quasi un 90 % de les persones donades d'alta com a empleades de la llar a Espanya), per persones immigrants (més d'un 50 % del sector) i per persones en situació administrativa irregular (es calcula que prop d'un terç del treball domèstic es desenvolupa en règim d'economia submergida). Això fa que siga **un treball especialment invisible i desvaloritzat**. D'esta manera, el tercer objectiu d'esta guia és **posar en valor el treball que exercixen les empleades de la llar**.

3. Proposta d'activitats

ACTIVITAT 1

Un treball de qualitat

Sentit i plantejament

Pel fet simple de desenvolupar-se en l'entorn que constituïx el seu espai d'oci i descans, l'ocupació domèstica pot semblar a vegades un treball còmode i/o poc esforçat a ulls de la persona ocupadora, si no li dedica molta reflexió (que, en general, no li la dedica). L'objectiu d'esta primera activitat és (i) encoratjar eixa reflexió, sobretot en l'adolescència i, així, forçar els participants a situar-se en la posició d'un avaluador objectiu i (ii) analitzar col·lectivament les millores que podrien introduir-se en el treball de les empleades de la llar.

Requisits

L'activitat està pensada fonamentalment per a estudiants entre 12 i 18 anys. La seua duració prevista és d'una hora per a la primera part i una altra hora o hora i mitja per a la segona, que poden dur-se a terme en sessions separades. La grandària idònia del grup és de 20-30 estudiants, subdividits en grups més xicotets durant el desenvolupament de l'activitat.

Si l'activitat es desenvolupa amb adults majors, es pot substituir la confecció del vídeo en la primera part per un debat entre els subgrups.

● **Primera part: el treball ideal**

Se'ls diu a les persones participants que imaginin que els donen l'oportunitat de dissenyar el seu treball perfecte i els donen una hora per a dissenyar-lo. Primer, per parelles, han de confeccionar una llista d'almenys set característiques que hauria de tindre el seu treball perfecte (per exemple, un bon horari, ser creatiu, un bon sou, possibilitats de promoció, estar prop de casa, ser físicament lleuger, no tindre caps...). Després, en grups de sis persones (tres parelles) han de ser capaces entre tots i totes de confeccionar una única llista, no sols que coincidisca en les característiques, sinó també en l'orde d'estes en la llista. Finalment, han de confeccionar un vídeo de TikTok exposant l'orde i la justificació de les característiques del seu treball ideal. Després es votarà el millor vídeo, però no sols per la seua estètica i originalitat, sinó també per com de convincent en siga el contingut.

● **Segona part: treball i qualitat de vida**

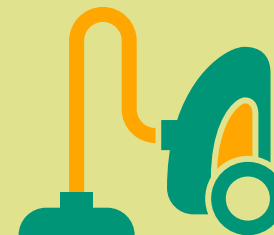
Es proporciona a les persones que participen la llista d'indicadors de qualitat de vida següent (o, si es considera més oportú, una versió abreujada d'esta). La llista està inspirada en l'índex multidimensional de qualitat de vida que utilitza l'Institut Nacional d'Estadística (INE):

● **Condicions materials de vida**

- Bon salari i facilitat per a arribar a fi de mes.
- Qualitat de l'habitatge: qualitat constructiva (p. ex., il·luminació natural, absència de goteres, bona ventilació...), servicis (p. ex., aigua corrent, calefacció...) i espai disponible en l'habitatge (o la part d'este que u habita).
- Pagament puntual del sou, sense retards.

● **Condicions de treball**

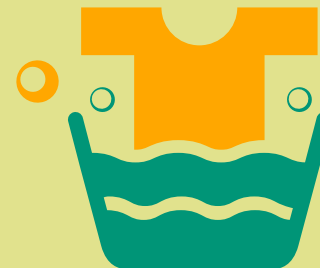
- Longitud de la jornada.
- Possibilitats de conciliació amb la vida familiar.
- Seguretat del treball (protecció davant de l'acomiadament).

© Macrovector, Freepik

- **Condicions de salut**
  - Accés a cures sanitàries.
  - Desgast físic de l'activitat diària adequat a l'edat i condició.
- **Condicions de formació**
  - Nivell d'estudis.
  - Possibilitats d'estudiar si la persona vol.
  - Formació contínua en l'activitat laboral.
- **Condicions d'oci i relacions socials**
  - Disponibilitat de temps lliure.
  - Assistència a esdeveniments i activitats culturals.
  - Freqüència de reunions amb amics i amigues.
  - Disponibilitat de persones amb les quals parlar de temes personals.
  - Quantitat i qualitat de llaços afectius.
- **Condicions de seguretat física i personal**
  - Baix risc de violència o abús.
  - Accés a la protecció policial.
- **Drets**
  - Dret al vot i/o participació política.
  - Dret a proteccions socials (p. ex., subsidi de desocupació, pensió de jubilació, pensió d'invalidesa, indemnització per acomiadament...).
  - Llibertat d'elecció i autonomia per a gestionar la pròpia vida.

© Macrovector, Freepik

Després, en grups de cinc persones han d'ordenar-los segons la seua importància, i respondre a estes preguntes: (i) quins d'eixos indicadors són compatibles amb el treball de la protagonista de la pel·lícula?; (ii) creieu que el treball de la protagonista li permet tindre una bona qualitat de vida?; (iii) quins són els indicadors que tindria Val amb menor puntuació?; (iv) quins canvis haurien de fer-se en el seu lloc de treball perquè la seua qualitat de vida fora millor? Després d'haver-ho comentat en grups xicotets, es posa en comú la resposta a les preguntes en el grup gran.

Quantes hores treballa ta mare?

Sentit i plantejament

La finalitat d'esta activitat és prendre en consideració aquelles activitats que són treball (perquè requereixen coneixement i esforç, i a més produeixen béns o servicis), però que potser les persones que hi participen no el consideren com a tal o el menyspreen perquè es presten sovint sense retribució econòmica, com succeïx amb moltes de les tasques domèstiques.

Requisits

L'activitat està pensada fonamentalment per a estudiants entre 12 i 18 anys. La duració prevista és d'una hora. La grandària idònia del grup és d'uns 30 estudiants, subdividits en grups més xicotets durant el desenvolupament de l'activitat.

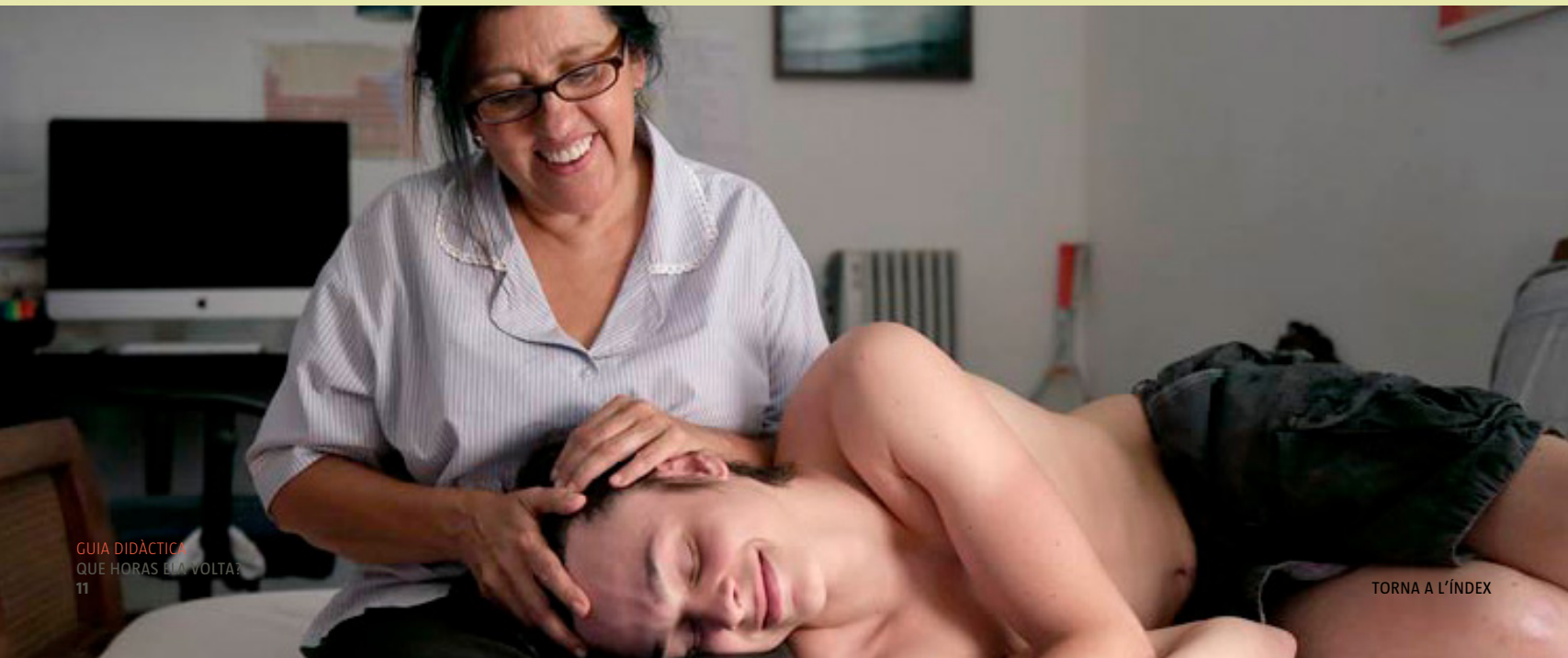
Si l'activitat es desenvolupa amb adults emancipats, es pot substituir l'horari dels progenitors per l'horari propi i el de la parella, si en té.

Desenvolupament

Cada participant ha de confeccionar individualment els horaris de son pare i de sa mare (o dels adults amb qui conviu i a càrrec dels quals està), tant en dies de diari com en cap de setmana. Després haurà de completar eixe horari de rutines amb 'altres servicis (més ocasionals) que presta mon pare o ma mare a la família': per exemple, reparar coses que es desbaraten, comprar roba a la resta, confeccionar cortines... Posteriorment, en grups de quatre o cinc participants s'ha de debatre quines d'eixes activitats són treballs remunerables i quins no ho són, i les conclusions de cada grup es posaran en comú.

Algunes qüestions que el o la docent pot indicar durant el debat són: (i) anar a recollir els infants al col·legi també és un treball: als conductors i les conductores d'autobús escolar se'ls paga un sou; (ii) anar a fer la compra també és un treball: Mercadona cobra 7,21€ cada vegada que et recullen i porten ells els productes, i això que no han de planificar la llista de la compra; (iii) anar a comprar roba o accessoris a la resta de la família també és un treball: hi ha gent que es guanya la vida com a assistent personal de compres; (iv) traure a passejar el gos també és un treball: hi ha gent que treballa d'això.

Ser com de la família

Sentit i plantejament

El treball d'empleada de la llar es desenvolupa en el domicili familiar de les persones ocupadores, on la treballadora o bé residix a temps complet (treballadores internes) o bé passa gran part del seu temps (treballadores externes). Això genera una sèrie **d'ambivalències fonamentals entre l'esfera laboral i la personal** que no solen donar-se en altres treballs i que es resumixen en la frase freqüent 'és que eres com de la família'. La frase sol pronunciar-se com una cosa positiva, però la veritat és que, en molts sentits, **és un parany i encobrix la possibilitat de molts abusos potencials**. Per exemple, 'eres com de la família' pot significar:

(i) que **els límits tant d'hores de treball com de les funcions que este comprén són borrosos i difusos**, de manera que les jornades de treball es fan interminables i presente com a acceptables demandes que excedixen l'obligació laboral: "No anem a estar comptant les hores de treball o les tasques que et competixen i les que no, perquè dins de la família no es fa un compte d'eixes coses. Dins de la família és 'hui per tu, demà per mi'". D'esta manera, a l'empleada de la llar (a) se li poden demanar coses extraordinàries o fora d'horari, com li les demanaries a ta mare, a la teua esposa, o a una amiga ('Ai... em pots planxar esta camisa ara? És que he d'anar a una reunió...' 'Pots quedar-te hui amb els xiquets fins que vinga ma mare?'), i (b) se li poden demanar coses d'una naturalesa tal que no li les demanarien a cap altre tipus de treballadora ('Ai... puc dormir amb tu? És que tinc por de la foscor...' 'Pots disfressar-te de bruixa bona per a l'aniversari de l'infant? És que venen els seus amics i en la festa pensava fer...').

© Macrovector, Freepik

(ii) que la relació contractual entre la persona ocupadora i l'empleada es torna informal, de manera que s'obri la porta a una **relaxació de les obligacions de la persona ocupadora**: 'Si este mes no et podem pagar tot, o no et podem pagar a temps, no passa res, perquè som com de la família, la nostra relació s'ha de basar en la confiança; ja et pagarem quan puguem.'

(iii) que **el món laboral i el món personal/afectiu de l'empleada se solapen** i, així, limiten la seua autonomia per a desenvolupar una vida pròpia fora de l'entorn de la persona ocupadora: 'No necessites un món social i de relacions fora d'esta casa, perquè nosaltres som com la teua família, nosaltres cobrim eixa faceta afectiva... així que, si no tens suficient temps d'oci o no pots eixir a penes de la casa, no és greu, no passa res.'

L'objectiu d'esta activitat és **posar en relleu les ambivalències i paranys** que encobrix eixe solapament entre l'àmbit laboral i el personal, el contractual i l'informal, en el treball de les empleades de la llar.

Requisits

Esta activitat es desenvolupa en una aula amb unes 35 persones i dura 50 minuts com a màxim. Ha de ser animada i conduïda per un monitor o monitora extern o 'tallerista'.

Desenvolupament

Prèviament a l'inici de l'activitat, es munta una corda per l'aula a manera de d'un **estenedor**, on es penjaran amb pinces una sèrie de targetes que contindran escenes i frases citades de la pel·lícula *Que Horas Ela Volta* (traduïda al castellà com *Una segunda madre*), que serviran per a refrescar algunes escenes clau de la pel·lícula i per a articular la primera part de la sessió.

Fent referència a estes escenes de la pel·lícula, la persona que conduïx el taller fa una **introducció** sobre les situacions que viu la protagonista, i que exemplifiquen la realitat laboral

que viuen moltes de les treballadores de la llar. L'exposició d'estes realitats s'agrupa en cinc categories: (i) la **realitat migratòria**: són amb freqüència dones que abandonen el seu país/comunitat d'origen i els seus per a anar a treballar per a les famílies d'uns altres, amb la soledat i/o desconexió de la seua pròpia família que això suposa; (ii) la **precarietat laboral**: és un treball que es desenvolupa moltes vegades en condicions d'informalitat o economia submergida i que, tot i estar mediat per un contracte formal, té menys proteccions, drets i garanties que les altres ocupacions; (iii) la **implicació emocional**: és un treball en el qual es reclama la mobilització dels afectes de la treballadora i genera eixa ambivalència esmentada entre l'àmbit laboral i el personal; (iv) els **rols establits**: els límits i les demandes són amb freqüència arbitraris i confusos, encara que es desenvolupen en el si d'una relació molt jeràrquica (els 'amos' i la 'serventa'); i (v) les **relacions de poder**: esta relació jeràrquica, que a més té lloc en un espai privat al qual la policia o la inspecció no pot accedir, posa a la treballadora en greu risc d'abús laboral, sexual o d'un altre tipus.

Una vegada explicat cadascun d'eixos aspectes, es fan cinc grups amb la mateixa quantitat aproximada de persones cadascun, i a cada grup se li dona un 'símbol' que representa cadascuna de les realitats abordades anteriorment (p. ex., una bola del món per a la realitat migratòria, una màscara de teatre per als rols establits o una balança per a les relacions de poder). Després cada grup ha de revisar totes les cites i escenes de l'estenedor, recollir-les i col·locar-ne les tres que consideren més rellevants per al símbol que se'ls ha donat anteriorment. Si dos grups volen emportar-se la mateixa cita/escena (perquè no hi ha realitat cent per cent tancada i una mateixa situació pot ser rellevant per a dos categories diferents), es pren nota d'això per a comentar-ho després.

A continuació, cada grup ha d'exposar a la resta de l'aula per què ha triat eixes tres escenes d'entre totes les que hi havia, per què les considera rellevants per a la categoria que li ha correspost i què li ha cridat l'atenció especialment d'eixa cita o escena.

A manera de tancament, la tallerista exposarà la seua experiència en relació al que s'ha treballat al llarg de l'activitat posant en relleu la situació de les treballadores de la llar i les cures en el nostre entorn, així com les reivindicacions i demandes del col·lectiu.

Emboliquem un mal treball: la ganga de l'ocupació domèstica

Sentit i plantejament

Quasi mai les coses són blanques o negres, i el mateix passa amb l'ocupació domèstica. Aspectes que algunes persones poden considerar un avantatge (com p. ex. viure en el mateix lloc on treballes pel temps de desplaçament que això estalvia), poden ser vistes com un desavantatge per moltes altres (per la major dificultat de desconnectar del treball o la dificultat de preservar la pròpia intimitat davant la persona ocupadora). Coses que algunes persones veuen com a positives (com p. ex. treballar inserida en un nucli familiar, perquè es pot generar una relació personal, fins i tot afecte) tenen també seriosos inconvenients (perquè, en última instància, no és la seua família, i tanta presència constant en la seua vida limita la possibilitat d'establir altres relacions d'amistat i afecte fora del lloc que és el seu entorn de treball). De fet, l'ocupació domèstica, amb les seues múltiples ambivalències i ambigüitats, és terreny especialment adobat perquè això ocorregui.

L'objectiu principal d'esta activitat és que les persones que hi participen prenguen **consciència de l'ambivalència intrínseca a moltes de les condicions de l'ocupació domèstica** i aprenguen a respectar punts de vista diferents als seus sobre el que és un avantatge o un desavantatge laboral. Secundàriament, l'activitat constitueix també un bon entrenament general per a detectar sofismes i arguments fal·laços.

© Macrovector, Freepik

Pot ser útil introduir l'activitat amb l'experiència del teletreball durant la pandèmia, ja que esta va fer que molta gent prenguera consciència dels avantatges i els inconvenients de treballar a casa i, per tant, de l'ambivalent de l'experiència. No obstant això, és important no confondre l'experiència del teletreball amb la de l'ocupació domèstica, encara que només siga perquè en la primera u treballa des d'un espai on mana i té el control, mentre que en la segona u treballa a casa aliena.

El debat subjacent a esta activitat connecta directament amb l'activitat 1 ('Un treball de qualitat'), que és complementària d'esta, de manera que esta activitat pot ser més enriquidora si s'ha realitzat prèviament l'altra.

Requisits

L'activitat que es proposa pot anar dirigida tant a població adolescent com adulta, perquè tant els uns com els altres tenen a vegades dificultats per a valorar les coses des d'un punt de vista diferent al propi. La duració òptima és d'un parell d'hores, però es pot dividir en una hora d'argumentació i una altra hora de rèplica.

Desenvolupament

● Primera part: preparació i exposició d'arguments

Entre tots els membres del grup gran es fa un llistat en la pissarra de tots els desavantatges i coses roïnes que té el treball de Val, la protagonista de la pel·lícula. A continuació, les persones participants es divideixen en grups d'entre tres i cinc persones, i cada grup selecciona una de les característiques llistades en la pissarra per a vendre com a positiu este desavantatge. S'ha de procurar que entre tots els grups queden cobertes el major nombre possible de condicions que apareixen en la pissarra.

Cada grup xicotet rep la instrucció següent: 'Sou el reclutador/la reclutadora laboral més pervers de l'empresa. La vostra tasca és vendre com a avantatge o benefici de l'ocupació domèstica exactament la condició que heu seleccionat del llistat d'inconvenients que hi havia en la pissarra. Heu de convèncer la resta de companys i companyes de classe que el que fa cinc minuts vos semblava un desavantatge és en realitat una ganga.'

A més de la referència al teletreball, també pot ser útil fer-los posar-se en situació de comparar l'ocupació domèstica amb altres treballs que poden ser igualment durs però es desenvolupen fora d'un entorn domèstic: Què preferiríeu ser, empleades de la llar o obreres en una fàbrica de conserves? Què preferiríeu ser, empleades de la llar o transportistes que conduïxen un camió d'Espanya a Alemanya dos vegades per setmana? Com més oposat siga el treball que opera com a referent de comparació, més fàcil els serà als qui participen articular arguments en favor dels avantatges de l'ocupació domèstica.

Cada grup ha d'elaborar els **arguments per a presentar com a avantatge la característica** del treball que ha triat i, posteriorment, exposar-los al grup gran.

© Macrovector, Freepik

● Segona part: preparació i exposició de rèpliques

Una vegada acabat el torn d'exposició d'arguments, a cada grup xicotet se li assigna la tasca de **replicar** un altre dels grups que ha exposat el seu inconvenient de l'ocupació domèstica com a avantatge. Per a això, prèviament han hagut de prendre nota de tots els arguments exposats per les seues companyes i companys, perquè no saben quin els tocarà.

Ara cada subgrup ha de preparar la rèplica a l'exposició d'un subgrup de companyes i companys (i), detectar les fal·làcies en l'argumentació escoltada i (ii) recuperar les raons per les quals eixa característica en principi els va semblar un desavantatge i per això es va apuntar en la pissarra a l'inici de l'activitat.

Una vegada formulada la rèplica, es pot proposar que la resta de la classe vote, en relació amb cada característica, quina exposició li ha semblat més convincent: la que presentava eixa característica de l'ocupació domèstica com a avantatge o com a inconvenient.

Materials de referència

Si els i les participants tenen poca experiència en articular arguments i debatre'ls, i per tant es beneficiarien d'un debat més estructurat, se'ls pot proporcionar un quadre com el que es presenta a continuació perquè organitzen els seus arguments i les evidències que presentaran en favor d'estos (la primera columna organitza la primera exposició d'arguments; la segona columna, la rèplica):

DEFENSA DE LA CARACTERÍSTICA COM A AVANTATGE	DEFENSA DE LA CARACTERÍSTICA COM A DESAVANTATGE
<p>● Tres arguments de per què eixe tret del treball pot ser un avantatge (són idees principals, sense desenvolupar)</p>	<p>● Tres arguments de per què eixe tret del treball pot ser un desavantatge (són idees principals, sense desenvolupar)</p>
1.	1.
2.	2.
3.	3.
<p>● TRIEM-NE DOS (ELS MÉS INTERESSANTS)</p>	<p>● TRIEM-NE DOS (ELS MÉS RELLEVANTS PER A DESMUNTAR L'ARGUMENT DE L'OPONENT)</p>
Inici del debat (presente els dos arguments en línies generals, sense desenvolupar-los, i busque un principi impactant)	Inici de la rèplica (presente els dos contraarguments en línies generals, sense desenvolupar-los encara)
Tinc dades, documents o imatges que em servisquenn per a secundar el que dic al principi del debat? D'on els puc traure?	Tinc dades, documents o imatges que em servisquen per a donar suport a la rèplica? D'on els puc traure?
<p>● PRIMER ARGUMENT</p>	<p>● PRIMER CONTRAARGUMENT</p>
Desenvolupe la nostra primera idea-argument	Desenvolupe la nostra primera idea-contraargument
Tinc dades, documents o imatges que em servisquen per a donar suport a esta primera idea? D'on els puc traure?	Tinc dades, documents o imatges que em servisquen per a donar suport a esta primera idea? D'on els puc traure?
Preguntes que em poden fer: com les responc?	Preguntes que em poden fer: com les responc?
<p>● SEGON ARGUMENT</p>	<p>● SEGON CONTRAARGUMENT</p>
Desenvolupe la nostra segona idea-argument	Desenvolupe la nostra segona idea-contraargument
Tinc dades, documents o imatges que em servisquen per a donar suport a esta segona idea? D'on els puc traure?	Tinc dades, documents o imatges que em servisquen per a donar suport a esta segona idea? D'on els puc traure?
Preguntes que em poden fer: com les responc?	Preguntes que em poden fer: com les responc?
<p>● FINAL DEL DEBAT</p>	<p>● FINAL DEL DEBAT</p>
RESUM FINAL IMPACTANT:	RESUM FINAL IMPACTANT:

Un treball ben fet

Sentit i plantejament

Antonio Negri i altres sociòlegs postmarxistes van encunyar el terme de **'treball emocional'** o **'treball afectiu'** per a referir-se a aquelles ocupacions en les quals la mobilització de les emocions i els afectes del treballador/ora resulta crucial per al seu correcte acompliment. Els treballs en els quals es van fixar Negri i els seus col·legues en primer lloc eren ocupacions en el sector servicis, amb freqüència fortament feminitzats. Per exemple, una de les seues primeres anàlisis es referia a les hostesses d'avió, que no sols havien de mantindre l'orde en la cabina de passatgers i servir competentment les begudes, sinó que a més havien de fer-ho lluint sempre un somriure, una simpatia i una serenitat a prova de grolleries i crisis nervioses. Amb això, estos sociòlegs pretenien argumentar que l'aparent emancipació o alleujament de la càrrega del proletariat que havia portat el canvi d'un món fabril de 'coll blau' a un món de servicis de 'coll blanc' era sols això... aparent. El nou món terciaritzat no sols no era menys alienador per a l'empleat que el vell món industrial, sinó que el món dels servicis suposava una esclavitud addicional per al treballador: ara ja no sols havia de posar en joc les seues competències tècniques per a l'acompliment del seu treball, sinó també la gestió dels seus afectes i les seues habilitats de relació; ara ja no sols era l'ocupador qui dictava la manera de fer el seu treball, sinó també l'usuari final o client.

Encara que el terme de ‘treball afectiu’ es va aplicar en principi a treballs assalariats del sector servicis diferents de l’ocupació domèstica, és fàcil comprendre l’enorme rellevància per a este. En l’ocupació domèstica, sovint la mobilització d’emocions i afectes s’imposa com una exigència clau de l’acompliment: els ocupadors volen una xica agradable i amb la qual la convivència siga senzilla més que una senyora de la neteja o cambrera experta. I això succeïx en molta major mesura encara que el treball implique tasques de cura de persones: no sols és que l’empleada ha de ser competent i tractar-los amb respecte, és que els ha de tractar ‘amb afecte’, com si fora sa mare (en la cura d’infants) o la seua filla (en la cura de majors); si no crea un vincle afectiu, es considera que no està fent bé el seu treball. I això a pesar que tots sabem que l’afecte no es compra ni s’embolica a canvi d’un sou, i u no mana en qui li cau bé o a qui li agafa afecte. És una demanda paradoxal i pot resultar esgotadora.

L’objectiu d’esta activitat és reflexionar sobre (i) els requisits que s’imposen a les empleades de la llar per a considerar que el seu treball està ben fet i (ii) la paradoxa que implica imposar com a exigència bàsica alguna cosa que la persona no pot controlar a voluntat.

Desenvolupament

Es mostra a les persones participants un breu vídeo que contraposa dos formes diferents de concebre i exercir un treball de cura de persones. El vídeo comprén algunes escenes de la minisèrie *Hierro*, emesa per Movistar+, que té una circumstància argumental que s'ajusta a esta qüestió. El fill, en situació de discapacitat, de la jutgessa protagonista és cuidat a la seua arribada a les Illes Canàries per una xica jove sense una formació específica, però que es mostra afectuosa amb ell i el fa riure molt. Quan eixa xica ha de deixar de treballar a la casa, passa a cobrir les seues tasques un infermer d'agència que exercix el seu treball amb un enfocament més 'tècnic' o 'professional'. La mare del xiquet tarda només un parell de dies a acomiadar l'infermer precisament pel seu tarannà més 'professional', perquè no es bolca afectivament en el xiquet i això li sembla més important que la qualificació tècnica.

Una vegada vist el vídeo (un parell de vegades si és necessari), es proposa un debat entorn de l'acompliment de tots dos i l'acomiadament de l'infermer: Quin dels dos vos sembla que fa millor el seu treball? A quin dels dos contractaríeu vosaltres? Per què? Vos sembla just l'acomiadament del segon infermer? Què hauria hagut de fer per a conservar el seu treball? Fins a quin punt es pot demanar a un treballador que senta estima per un usuari dels seus servicis? És controlable això? No és suficient que el tracte amb respecte? Se li demanaria el mateix si l'usuari dels seus servicis fora una persona adulta (o major)?

El debat pot iniciar-se i conduir-se enterament en gran grup, o pot iniciar-se en grups xicotets per a després passar a una posada en comú i un debat general, depenent del nombre de participants i de la dinàmica de l'aula.

Materials de referència

El vídeo entorn del qual s'organitza el debat es pot veure ací: [*Un trabajo bien hecho.*](#)

Treballs (i problemes) invisibles

Sentit i plantejament

Es tracta ací de (i) prendre consciència de quin és el perfil sociodemogràfic de les persones que duen a terme este tipus de treballs i (ii) caure-hi que és un tipus de treball molt invisibilitzat, i amb una problemàtica que sol importar molt poc en el debat social, 'precisament' pel perfil sociodemogràfic de les persones que majoritàriament el realitzen (aparentment dones d'escassos recursos econòmics i sense estudis, moltes d'elles immigrants i amb freqüència immigrants irregulars).

Materials de referència

Els documents següents proporcionen informació actualitzada del perfil de les persones que treballen com a empleades de la llar a Espanya, així com de les problemàtiques que afronten. El primer és un informe d'Intermón-Oxfam, realitzat amb la col·laboració del Seminari Permanent de Treball Domèstic de la Universitat Carles III de Madrid. El segon és un treball de fi de grau realitzat en la Facultat de Ciències Econòmiques i Empresariales de la Universitat de Comillas.

Marcos Barba, L. (2021). *Esenciales y sin derechos*. Madrid: Oxfam Intermón.

González Aparicio, S. (2019). *El trabajo doméstico en España: radiografía de los problemas sociales, económicos y laborales que se esconden detrás del sector hogares*. Madrid: Universidad Pontificia de Comillas.

Desenvolupament

Primera part. Treballs de dones i treballs d'homes: la cuinera i el xef

Una de les condicions que fan que el treball domèstic resulte socialment molt invisible és, sens dubte, que es tracta d'un treball molt feminitzat. Hi ha una relació bidireccional i complexa entre el gènere i el prestigi socioprofessional d'una ocupació: (i) tradicionalment s'han considerat les dones menys capaces, i per això han estat relegades a ocupacions amb menors exigències de qualificació (formal almenys), però també (ii) exactament la mateixa ocupació es valora de manera diferent quan els qui l'exercixen són majoritàriament homes o majoritàriament dones, de manera que hi ha treballs que han adquirit major prestigi a mesura que s'han 'masculinitzat'.

Es proposa a les persones participants que troben, vegem i comparen pel·lícules sobre cuina: almenys una en què la protagonista (i, per tant, qui cuina) siga una dona, i una altra en què el protagonista (i, per tant, qui cuina) siga un home. Opcions possibles per a això són *Como agua para chocolate*, *Babette's Feast*, *Ratatouille*, *Boiling Point*, *Bella Martha*, *The Cakemaker*, *The Founder*, *Bon appétit*, *Burnt...*

Se'ls demana que, una vegada vistes les pel·lícules, comparen totes dos en qüestions com l'enfocament de la pel·lícula, espai públic o privat on es desenvolupa l'activitat en cada cas, estatus social i professional de les unes i els altres. Una vegada efectuada la comparació, se'ls desafia a trobar (en webs de pel·lícules com ara IMDB o Filmaffinity) pel·lícules de cuiners que siguem criats domèstics o de cuineres que siguem xefs professionals de prestigi.

Més enllà de l'exemple concret de la cuina, s'obri una discussió sobre (i) si troben casos comparables en altres sectors (modistes vs. dissenyadors d'alta costura, el predomini de dones en els nivells de menor edat de l'ensenyament vs. el predomini d'homes en els nivells de major edat i/o qualificació, el major prestigi de l'esport masculí vs. el femení) i (ii) per què es produïx esta desigual valoració segons el gènere (estan les dones menys qualificades per als nivells superiors d'ensenyament o les edats inferiors es consideren treball menys qualificat perquè el fan dones?).

Segona part. Treballs d'immigrants en situació irregular

Altra de les condicions que sens dubte contribuïx a la invisibilització social del treball domèstic, i més encara com a interna, és l'alta proporció de dones immigrants que el desenvolupen (de fet, la proporció de dones immigrants en situació irregular que treballen com a internes és particularment elevada, perquè és un treball que amb freqüència es desenvolupa en condicions d'economia submergida i, a més, passar-se la vida tancada en un domicili particular minimitza el risc de ser detinguda en situació irregular i ser deportada). De nou ací el prestigi o consideració social de l'ocupació interactua amb el perfil de qui l'exercixen.

Per a prendre consciència d'això, se'ls demana que comparen

(i) **este reportatge**, aparegut en la secció de moda d'EL PAÍS referit a una jove espanyola que treballa com a empleada de la llar.

(ii) i **este reportatge**, aparegut en la secció d'economia d'EL PAÍS referit a una dona immigrant de mitjana edat.

Algunes preguntes que poden servir per a articular la comparació i el debat són: Per què un apareix en la secció de moda i tendències i l'altre en la secció d'economia? Quin de tots dos treballs apareix com més glamurós? Quin enfocament tenen les fotografies d'una i altra dona? Quantes vegades es referixen al treball domèstic com a 'professió' en un i altre reportatge?

Límits i acords mínims

Sentit i plantejament

Que Horas Ela Volta no sols mostra la contraposició entre la visió d'una dona educada des de molt jove en el seu rol subordinat d'empleada de la llar (Val) i una dona independent i autònoma, que mai ha ocupat un rol de servici (Jessica). Mostra també el canvi d'un Brasil tradicional, amb enormes desigualtats econòmiques i de classe social, cap a un Brasil més modern, en el qual comença a emergir una certa classe mitjana i les persones d'origen humil es permeten tindre aspiracions professionals. La pel·lícula retrata un xoc de mentalitats, però també un xoc generacional correlatiu a un canvi sociològic (i de pas suggerix que hi ha coses que potser no canvien tant, com la maternitat primerenca de dos dones que criaran els seus fills soles).

Els objectius d'esta activitat són que les persones participants (i) prenguen consciència de quina és la mentalitat de la qual participen en major mesura, (ii) es qüestionen si eixa mentalitat és consonant amb els temps que corren i (iii) negocien amb els seus companys uns mínims comuns basats en el respecte.

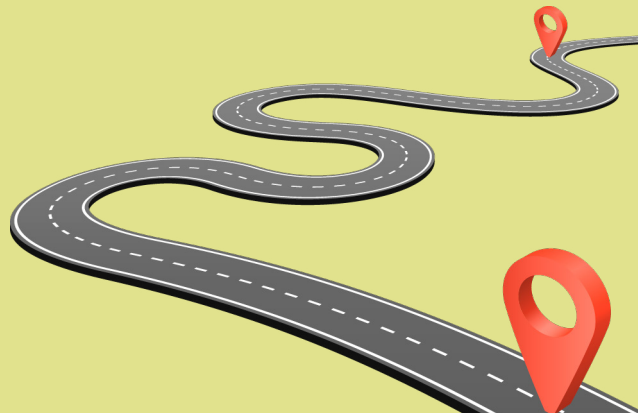
Desenvolupament

L'activitat comença fent un llistat de tots els **punts de fricció i conflicte que es generen des de l'arribada de Jessica** a la casa i que provoquen discussions amb sa mare: l'ús de la piscina, el col·legueig d'igual a igual amb el fill dels amos, la discussió sobre l'habitació en què Jessica hauria de dormir, el desdijuni asseguda o dempeus, el dret o no a prendre qualsevol gelat de la nevera, etc.

En cadascun d'estos aspectes, els participants

- (i) han d'identificar quins d'estos conflictes sobre els límits els semblen exageracions 'de pel·lícula' (p. ex., buidar la piscina a dretcient perquè Jessica no puga usar-la?) i quins els sembla que reflectixen la realitat i/o els han vistos al seu voltant en la vida real (p. ex., portar uniforme o no poder menjar lliurement qualsevol cosa de la nevera dels amos?)
- (ii) han de posicionar-se o bé del costat de la mare o bé del costat de la filla: quines conductes de la propietària de la casa els semblen humiliacions inacceptables per la seua part i quines els semblen límits normals i fins i tot acceptables? Quines conductes de Jessica els semblen reivindicacions justes i 'sanes' i quins els semblen mostres de mala educació amb uns amfitrions que l'acullen a la seua casa?
- (iii) han d'imaginar com es posicionarien els seus pares i els seus avis: hi estarien d'acord, o hi ha coses que les generacions anteriors trobarien inacceptables i elles i ells troben normals i perfectament acceptables?

A continuació, s'han de **posicionar en un eix** a l'aula segons el que cadascú haja respost: un dels extrems de l'habitació és 'Val té raó en tot', el pol oposat és 'Jessica té raó en tot', i cada participant ha de situar-se físicament en l'eix segons haja donat la raó més vegades a la mare o a la filla.

La **discussió i els comentaris sobre les posicions** han de transcórrer d'acord amb els aspectes següents:

- hi ha molta variabilitat de posicions o hi ha un consens considerable?
- cap a quin pol s'inclina més la majoria de la gent?
- és una qüestió generacional? Els pares i els avis dels participants es col·locarien més prop de Val i més lluny de Jessica que ells?
- és una qüestió cultural o sociològica? És perquè el Brasil és diferent a Espanya? Hi ha coses que allí es consideren normals en el tracte amb el servei domèstic i a Espanya es considerarien inacceptables, o viceversa?

Finalment, els participants (que partixen de diferents postures sobre el que és acceptable i el que no) han de **posar-se d'acord** en uns límits mínims comuns sobre (i) el que es pot demanar o no a una empleada de la llar i (ii) el que una empleada de la llar pot demanar o no: on estan els límits del que es pot demanar a un treballador o treballadora? On acaben les funcions de l'empleada de la llar? On acaba el dret de l'ocupador a imposar o prohibir? Què és i què no és una falta de respecte? Què és i què no és una privació inacceptable de drets?

El conveni 189 de l'OIT (Organització Internacional del Treball)

Sentit i plantejament

El 9 de juny de 2022, el Congrés dels Diputats espanyol va votar a favor de la ratificació del Conveni 189 de l'Organització Internacional del Treball (OIT) sobre els drets i les condicions laborals de les empleades de la llar. Ho va fer després que el Tribunal de Justícia de la Unió Europea (TJUE) determinara que la legislació laboral espanyola és discriminatòria per no permetre a les empleades de la llar cobrar subsidi de desocupació. La ratificació del conveni implica que, en els pròxims mesos, el govern espanyol ha d'ajustar la seua legislació en matèria de treball domèstic a les especificacions d'este.

Esta activitat es planteja amb el doble objectiu de

- promoure en les persones participants el **coneixement del contingut de l'esmentat conveni**, que és el mateix que dir el coneixement de la discriminació històrica a què ha estat sotmés l'ocupació domèstica;
- afavorir la **sensibilització de la societat espanyola** sobre una problemàtica que ha sigut tradicionalment relegada a un segon, tercer o quart pla pel fet d'afectar fonamentalment persones que tenen poca capacitat de fer sentir la seua veu en públic.

Requisits

L'activitat pot funcionar amb participants d'un rang d'edat molt ampli, si bé la part de documentació i reflexió prèvia que requerix haurà d'adaptar-se a les característiques del grup. Es planteja com un projecte de duració mitjana: entre una i tres setmanes, depenent de la freqüència de treball, de la profunditat amb què es treballa cadascuna de les fases i de si es desenvolupa plenament la tercera fase. La grandària idònia del grup de treball és de 5-6 integrants, tot i que poden estar treballant en paral·lel tants grups com es desitge.

El material que es necessita per al desenvolupament complet de l'activitat és

- Còpies dels documents d'informació i reflexió sobre la problemàtica de l'ocupació domèstica i el Conveni 189 (o accés a xarxa per a llegir-los en pantalla);
- Mòbil o webcam per a gravar els vídeos.

Desenvolupament

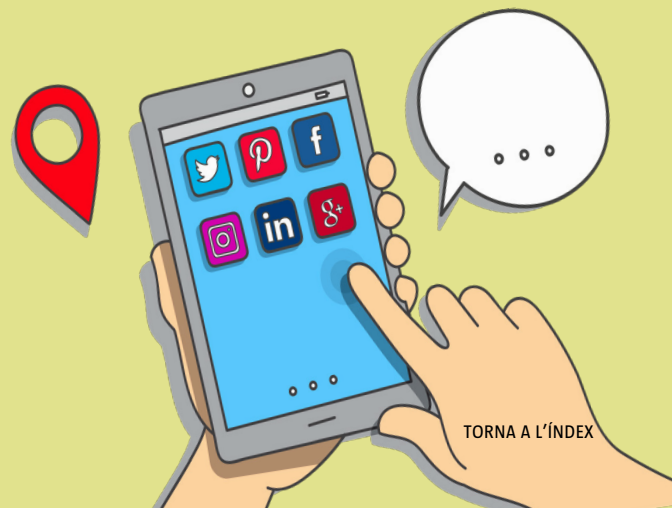
● **Primera part [primera setmana]: informació i documentació**

En xicotets grups d'uns quatre o cinc integrants cadascun busquen en premsa i treballen materials de documentació sobre el Conveni 189 de l'OIT: quan es va signar, a instàncies de qui, quins països l'han subscrit des de llavors (i quins no), quines proteccions i drets legals garantixen per a l'ocupació domèstica. En l'apartat final de 'Materials d'aprofundiment' d'esta guia s'oferixen enllaços a la secció d'ocupació domèstica de la web de l'OIT, on es troba el conveni mateix i multitud de materials que poden ser també d'utilitat per a esta primera fase.

● **Segona part [segona setmana]: disseny i filmació del vídeo**

Després d'haver-se documentat, cada grup dissenya i filma un vídeo de sensibilització sobre l'aspecte que consideren més rellevant del conveni i de la manera en què la ratificació d'este afectarà d'ara en avant les empleades de la llar. Per a això és necessari:

- Acordar entre els membres del grup quin és l'aspecte que es vol subratllar.
- Pensar en el missatge clau que es vol transmetre a través de la campanya.
- Concebre una etiqueta per al vídeo i la campanya.
- Filmar un vídeo d'un minut de duració aproximadament.

● Tercera part [tercera setmana]: conscienciació i sensibilització

Els vídeos filmats per cada grup es pujaran a les xarxes socials del centre i dels integrants del grup, i durant una setmana es registraran (i) les reaccions de la gent al vídeo (m'agrada, no m'agrada...) i (ii) els comentaris deixats pels usuaris. És important que cada grup tracte de difondre el vídeo per tants canals com se li ocrreguen, amb la finalitat d'aconseguir el major impacte i el major nombre de comentaris possibles a este.

Una vegada transcorreguda la setmana (o el termini que es fixe) de monitoratge de l'impacte del vídeo, els integrants de cada grup hauran d'informar la classe de les reaccions i comentaris rebuts. Esta posada en comú s'utilitzarà per a aclarir dubtes o malentesos que puguen haver-se produït en la difusió del missatge, així com per a reflexionar sobre les formes de resposta més adequades a comentaris negatius o afirmacions falses en xarxes socials.

Materials de referència

Es pot trobar molta informació sobre el conveni i les seues implicacions en la web de l'OIT que s'esmenta en l'apartat final 'Altres materials d'aprofundiment'.

Així mateix, pot ser interessant proporcionar als participants exemples de vídeos concisos i impactants sobre la qüestió que puguen servir-los d'inspiració. A Est efecte, són molt recomanables els vídeos rodats pels estudiants dels cicles de So i Producció Audiovisual del Centre Juan Comenius en col·laboració amb l'Ajuntament de València, que es troben públicament disponibles en YouTube en la llista del canal de [Comenius Centre Educatiu](#).

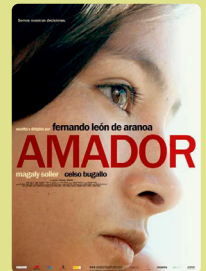
4. Altres materials d'aprofundiment

A. Filmografia

Altres pel·lícules sobre ocupació domèstica

—**Amador.** Espanya, 2010. Dir: Fernando León de Aranoa

Esta pel·lícula parla específicament d'empleades de la llar immigrants a Espanya: de fet, el guió de la pel·lícula està bàsicament construït sobre la qüestió de la vulnerabilitat laboral de les empleades immigrants. Les condicions de treball de la protagonista són perfectament reconegudes per a un espanyol de hui dia, i apunta a les relacions entre ocupació domèstica i envelliment de la població espanyola. Escrita en clau de comèdia negra, no és la millor pel·lícula de Fernando León i segurament és molt lenta de ritme per a adolescents, però és una pel·lícula sensible i vàlida per a la conscienciació sobre les condicions d'estes treballadores invisibles. Disponible en Filmin.

—**Roma.** Mèxic, 2018. Dir: Alfonso Cuarón

És una pel·lícula bellíssima, i el que sol qualificar-se com 'un clàssic instantani'. Basada en els records de la infància burgesa de Cuarón en els anys setanta a la Ciutat de Mèxic i protagonitzada per la jove indígena que treballa com a empleada interna de la família, esta pel·lícula posa en relleu estupendament l'ambivalència afecte-explotació en el treball de les empleades de la llar. Segurament molt lenta de ritme també per a adolescents, no obstant això, hi ha infinitat de qüestions que poden debatre's entorn de l'ambigüitat d'est treball. Disponible en Netflix.

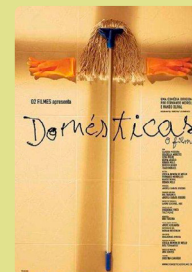
—La nana. Xile, 2009. Dir: Sebastián Silva

Esta pel·lícula xilena, situada en un barri residencial ric de Santiago, està centrada en la vida quotidiana d'una dona de mitjana edat que treballa com a interna per a la família. Planteja amb agudesia els problemes emocionals de les empleades de la llar internes, amb la limitació de relacions socials (i, per consegüent, de vida i identitat pròpia) que la condició d'interna implica. Escrita en clau de comèdia negra en gran manera, no és, no obstant això, una pel·lícula molt adequada per a xavals molt joves. Disponible en Filmin.

—Domésticas. El Brasil, 2001. Dir: Fernando Meirelles i Nando Olival

Una animada comèdia calidoscòpica sobre la vida de cinc empleades de la llar a São Paulo, que parlen confessant a la càmera, i confessant-se entre si, les seues aspiracions, febleses, decepcions i supersticions, així com les diferències racials i de classe que governen el seu món. Rares vegades se'ns mostra els ocupadors de les criades, tot i que les dones ens conten les inclinacions de la classe alta. Alguns dels problemes dels personatges poden resultar una mica tòpics, però en deixar que les serventes i els seus parents diguen el que pensen, els directores humanitzen esta comunitat solidària de treballadores marginades.

—Les femmes du 6ème étage. França, 2012. Dir: Philippe Le Guay.

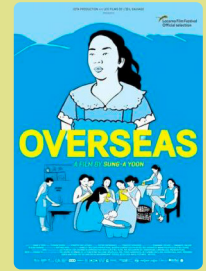
Ambientada al París de 1960, és una comèdia taquillera que narra la història d'un grup d'espanyoles que en els anys seixanta van emigrar des de Burgos a França per a treballar com a criades en cases de famílies franceses acomodades. Plena d'estereotips tant en el retrat de les xiques espanyoles com de les seues ocupadores franceses, la pel·lícula tendix a presentar una visió tòpica i romàntica del treball d'empleada domèstica (fins i tot en la seua pitjor faceta de romanç entre senyor i criada), i a penes fa referència a les condicions de treball i de vida de les assistentes. Entretinguda i fàcil de veure, és, no obstant això, la més superficial i tòpica de totes les pel·lícules d'esta llista en l'abordatge del treball d'empleada de la llar. Disponible en Filmin.

—Overseas. Bèlgica, 2019. Dir: Sung-a Yoon

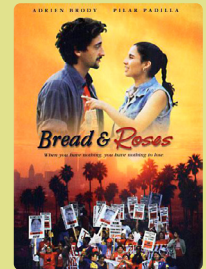
Este documental dibuixa el retrat d'una mena d'immigració econòmica femenina poc visible, la de joves filipines que s'exilien al servici de rics estrangers per a alimentar a les seues famílies. Filma el dia a dia d'una escola de formació filipina per al que es coneix com a OFW, o treballadores filipines a l'estranger. Són empleades domèstiques internes que accepten contractes de dos anys, generalment en l'Orient Mitjà, i són molt apreciades per la seua actitud submissa i treballadora, així com la seua aparent renuència a armar un escàndol si s'abusa d'elles. És també un vertader estudi psicològic de la soledat i la por reprimida a allò que és desconegut. Disponible en Filmin.

Altres pel·lícules sobre la lluita laboral de les empleades de neteja

—Bread and Roses. UK, 2000. Dir: Ken Loach.

Maya i Rosa són dos germanes mexicanes que treballen, en condicions d'explotació, com a netejadores en un edifici d'oficines del centre de Los Angeles. Gràcies a la seua trobada amb Sam, un activista estatunidenc, prenen consciència de la seua situació laboral i mamprenen una campanya de lluita pels seus drets, però corren el risc de perdre el seu treball i de ser expulsades del país. Encara que se situa als EUA (i, per consegüent, fa referència al sistema i la legislació estatunidenca en eixa matèria), esta pel·lícula clàssica de Loach està específicament centrada en la lluita laboral de les dones de la neteja, que a Espanya ha tingut un cert ressò recent amb la visibilització de les kellys. Disponible a Flix Olé.

—Hotel Explotación: Las Kellys. Espanya, 2018. Dir: Georgina Cisquella

Este documental narra la lluita de les cambres d'hotels, apartaments i pisos, dedicades cada dia a netejar i ordenar habitacions sense que es note la seua presència, amb pèssimes condicions econòmiques, laborals i socials. Més de dos-centes mil dones treballen com a cambres de pis a Espanya, però són tan fonamentals com invisibles en el sector de l'hostaleria. A l'octubre de 2016, les *kellys* (del castellà: "las que limpian") van decidir organitzar-se per a reclamar els seus drets. L'absència de veus dels ocupadors fa d'este documental més un homenatge (molt merescut) a estes dones que una anàlisi del conflicte en el sector. Disponible en Filmin i en Prime Video.

B. Informació i documentació addicional

La pàgina web de l'Organització Internacional del Treball (OIT), en la secció Treballadors domèstics, és una font valiosíssima d'informació sobre la qüestió, així com un repositori de documentació i informes publicats sobre quasi qualsevol aspecte imaginable d'este tema (assetjament laboral i sexual, efectes de la pandèmia en el sector, relació amb els processos migratoris, informes de situació en diversos països... entre moltes altres qüestions). Les versions en castellà i en anglés contenen informacions i documents diferents, depenent de la llengua de difusió.

La versió en **castellà**.

La versió en **anglés**.

The screenshot shows the ILO website interface. At the top, there is the ILO logo and the text 'Organización Internacional del Trabajo' and 'Impulsar la justicia social, promover el trabajo decente'. Below this is a navigation menu with categories like 'Países', 'Temas', and 'Sectores'. The main content area is titled 'Trabajadores domésticos' and features a video player with a red play button. To the right of the video, there is a section titled 'Convenio sobre los trabajadores domésticos' with a list of links to various reports and documents. The page is in Spanish.

AJUNTAMENT DE VALÈNCIA

REGIDORIA DE COOPERACIÓ AL DESENVOLUPAMENT
I MIGRACIÓ

Asociación Intercultural
Candombe